Olika slag av "fria" pensionsstiftelser

Av fil. lic. Erik Hahr

I en artikel i förra numret av denna tidskrift konstaterade jag, att pensionsstiftelser under åtminstone ett par år framåt borde kunna bildas enligt ännu gällande ordning. Jag framhöll även, att skäl till nybildning kunde finnas. Enligt löfte skall jag nu i all korthet redogöra för vilka typer man vid dylik nybildning har att välja mellan och ge några tips beträffande sådana formaliteter som stiftelseförordnande och stadgar i de olika fallen. Härvid skall jag endast syssla med s. k. fria stiftelser, d. v. s. sådana som bildats enligt 1929 års lag om tillsyn över stiftelser. De "bundna" stiftelserna, alltså de stiftelser vilka bildats enligt 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, blir inte aktuella i förevarande sammanhang bl. a. därför att deras verksamhet ju är i detalj reglerad i lagen. En bunden stiftelse har inga särskilda stadgar: lagen tjänstgör som stadgar.[1]

Av fria stiftelser finns det två varianter, nämligen sådana som enbart är avsedda att trygga av stiftarföretaget utfästa pensioner och sådana som är inrättade som regelrätta pensioneringsorgan. I det förra fallet (vid "tryggandestiftelser") sköter stiftarföretaget självt pensioneringsverksamheten och gör utfästelser till sådana anställda, vilkas pension skall säkerställas, under det att i det senare fallet (vid "beredandestiftelser") företaget överlåtit på stiftelsen att handha pensioneringen, givetvis enligt av företaget uppdragna riktlinjer. I det senare fallet gör stiftelsen utfästelserna så att intet rättsförhållande i detta avseende existerar mellan företaget och de anställda.[2]

Vid bildandet av stiftelser bör man — vilket faktiskt sällan sker — konsekvent hålla fast vid de olika typernas egenart. För en tryggandestiftelse bör sålunda pensionsstiftelselagen i princip tagas till förebild. Rör det sig däremot om en beredandestiftelse, bör man komma ihåg att stiftelsens uppgift skall vara att utöva pensioneringsverksamhet. Stiftelsen blir i det senare fallet en försäkringsliknande inrättning; den skall i stort sett fungera som en pensionskassa.

Hur en stiftelse skall konstrueras bör komma till klart uttryck redan i beslutet om stiftelsens bildande (stiftelseförordnandet). Vid en tryggandestiftelse bör förordnandet ha ungefär följande lydelse: "Styrelsen beslöt att bilda en pensionsstiftelse enligt 1929 års lag om tillsyn över stiftelser med ändamål att trygga av bolaget utfästa pensioner åt anställda och f. d. anställda hos bolaget ävensom åt efterlevande till sådana anställda. För stiftelsen skola härvid fogade stadgar gälla. Styrelsen beslöt att till stiftelsen skulle inbetalas ett belopp av .....kr."[3] Skall stiftelsen vara av beredandetyp, kan förordandet lämpligen vara av följande innehåll: "Styrelsen beslöt att bilda en pensionsstiftelse

[1] Se Hahr, Om pensionsstiftelser, 2:a upplagan, Norstedts 1954.

[2] Beträffande vissa civilrättsliga konsekvenser, se Hessler, Om stiftelser, AB Nordiska Bokhandeln 1952, och Hahrs o. a. a.

[3] Ang. ordningen för inrättandet av stiftelse, se Hahr, Pensionsstiftelserna efter 1955 års ändring av kommunalskattelagen, Norstedts, 1956. — En förutsättning i denna artikel är, att stiftaren är ett aktiebolag.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:03:10

enligt 1929 års lag om tillsyn över stiftelser med ändamål att bereda pension åt anställda och f. d. anställda hos bolaget ävensom åt efterlevande till sådana anställda och f. d. anställda, allt enligt de normer, som må fastställas av styrelsen. Stiftelsen har att göra pensionsutfästelser åt sådana anställda hos bolaget och efterlevande till sådana anställda, som skola beredas pension och skall bereda eller säkerställa pension endast till dem som erhållit utfästelse från stiftelsen. Bolaget ikläder sig intet ansvar för utfästelserna. För stiftelsen skola härvid fogade stadgar gälla. Styrelsen beslöt att till stiftelsen skulle inbetalas ett belopp av .....kr."

I stiftelseförordnandet anges ändamålet med stiftelsen lämpligen endast i huvudsak — ungefär som ovan sagts. I stadgarna intages sedan en utförligare ändamålsbestämning. Gäller det en tryggandestiftelse föreslås härvid följande: "Stiftelsens ändamål skall vara att trygga pensioner från Aktiebolaget N. N. åt anställda och f. d. anställda hos bolaget ävensom åt efterlevande till sådana anställda, allt enligt av bolaget gjorda utfästelser. Utfästelserna skola härvid vara så beskaffade, att pensioneringen kan anses anordnad på sätt i skatteförfattningarna må vara föreskrivet såsom villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring. — För av bolaget gjorda utgifter för betalning av pension som ovan sagts eller av premier för pensionsförsäkring äger bolaget såvitt medel finnas erhålla gottgörelse av stiftelsen. — Skulle allmän pensionsförsäkring införas, må stiftelsens medel i den mån de ej erfordras för tryggande av alltjämt kvarstående tidigare av bolaget gjorda pensionsutfästelser användas till betalning av avgifter för sådan försäkring."[4]

Vid beredandestiftelse synes en ändamålsbestämning i enlighet med följande vara följdriktig: "Stiftelsens uteslutande ändamål skall vara att bereda pension åt anställda eller f. d. anställda hos Aktiebolaget N. N. eller efterlevande till sådana anställda eller f. d. anställda, allt enligt av stiftelsen jämlikt bolagets direktiv gjorda utfästelser. Utfästelserna skola dock härvid vara sådana, att pensioneringen kan anses anordnad på sätt i skatteförfattningarna må vara föreskrivet såsom villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring. — Stiftelsen må i försäkringsanstalt återförsäkra gjord utfästelse. — Tager bolaget försäkring i försäkringsanstalt å anställd, må stiftelsen kunna erlägga premien. — Skulle allmän pensionsförsäkring införas, må stiftelsens medel i den mån de ej erfordras för beredande av alltjämt kvarstående tidigare av stiftelsen gjorda pensionsutfästelser användas till betalning av avgifter för sådan försäkring."

Även utformningen av upplösningsbestämmelserna i stadgarna måste bli beroende av stiftelsetypen. Vid tryggandestiftelse är det nödvändigt, att stiftelsen upphör samtidigt med bolaget. Så sker också enligt lagen, när det gäller de bundna stiftelserna. Vid beredandestiftelse är ett samtidigt upphörande inte nödvändigt, men om företaget träder i likvidation, så måste ju under alla förhållanden ett avvecklingstillstånd inträda även för stiftelsen. Detta kan vara långt utdraget, men fråga är vilket är bäst, en långt utdragen

[4] Huru vid "anpassningsklausul" i utfästelse stiftelsens medel *skola* användas till de obligatoriska avgifternas betalande omnämnes i Hahr, Pensionsstiftelserna efter 1955 års ändring av kommunalskattelagen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:03:10

eller snabb avveckling. Mig synes en snabb avveckling vara att föredraga. Antalet destinatärer (försäkrade) är ju vanligen ringa. Den statistiska utjämningen blir därför troligen dålig. Vidare skingras destinatärerna. Det blir svårt att hålla reda på dem. Även i övrigt kan det bli besvärligt med förvaltningen, t. ex. att utse styrelse.

Upplösningsbestämmelserna för trygggandestiftelse torde böra utformas i analogi med vad som gäller i fråga om bunden stiftelse: "Har bolaget trätt i likvidation, må för vad till pensionstagare och anställda som äga fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget utgivits såsom betalning för pensionsbelopp som förfalla under likvidationen eller till inköp av pensionsförsäkring eller eljest såsom gottgörelse för kapitalvärdet av pensionsrätten mot bolaget, avräkning ske å fordran, som pensionsstiftelsen äger hos bolaget med däråt upplupen ränta. Betalning av fordringens återstående belopp skall utan oskäligt dröjsmål och senast innan skifte äger rum, erläggas till stiftelsen. Överstiger bolagets utgifter sådan fordran med ränta, äge, där stiftelsen har annan egendom bolaget av stiftelsen fordra utbetalning av medel till motsvarande belopp. Där vid skifte medel innehållas för fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget, skola hos stiftelsen medel till belopp motsvarande kostnaden för inköp av pensionsförsäkring innehållas, och äge bolaget av stiftelsen fordra utbetalning av dessa medel, såvitt utgift göres som i första punkten sägs. — Av stiftelsens behållning skall tilldelning till pensionstagare och anställda hos bolaget samt till efterlevande till sådana pensionstagare och anställda äga rum efter billighet, med hänsyn främst till av bolaget tillämpade pensionerings- och andra anställningsvillkor, anställningens beskaffenhet, anställningstidens längd, ålder och de med anställningen förbundna löneförmånerna. Där stiftelsens medel ej åtgå för tilldelningen, skall överskottet anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål enligt styrelsens och likvidatorernas gemensamma bestämmande. Då stiftelsens medel sålunda förbrukats, skall den anses vara upplöst. Även i det fall att det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vilkens rätt till pension på grund av tjänst skall tryggas av stiftelsen, skola behållna medel anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål som ovan sagts, varefter stiftelsen skall anses vara upplöst. — Plan för fördelning som ovan sagts skall upprättas av sakkunnig person. — Då stiftelsen upplösts, skall anmälan härom göras till KB."

Rör det sig däremot om en renodlad beredandestiftelse synes man kunna tillämpa upplösningsbestämmelser motsvarande dem, som brukar, användas för en understödsförening, alltså ungefär följande: "Har bolaget trätt i likvidation, skall hos försäkringsinrättning inköpas pensioner å gällande belopp och villkor i övrigt åt stiftelsens pensionärer. Förslå icke tillgångarna härtill, skall nedsättning ske av pensionsbeloppen, i samma proportion för alla. Uppstår, åter, överskott, skall detta fördelas mellan dem av stiftelsens destinatärer, för vilka pensionsfallet ännu ej inträffat, och — i andra hand — övriga personer, som äro eller varit anställda hos bolaget, allt efter billighet. Utgående pensioner må även ökas, där så finnes skäligt. Där stiftelsens medel ej åtgå för tilldelningen, skall överskottet anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål enligt styrelsens och likvida-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:03:10

torernas gemensamma bestämmande. Då stiftelsens medel sålunda förbrukats, skall stiftelsen anses vara upplöst. Även i det fall att det icke längre finnes eller kan antagas komma att finnas någon, vilkens rätt till pension på grund av tjänst skall tillgodoses av stiftelsen, skola behållna medel anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål som ovan sagts, varefter stiftelsen skall anses vara upplöst. — Plan för fördelning som nyss sagts skall upprättas av sakkunnig person. — Anmälan om stiftelsens upplösning skall göras till KB."

De ovan angivna stadgebestämmelserna rörande ändamål och upplösning innebära viss revidering av tidigare lämnat förslag. (Se Pensionsstiftelserna efter 1955 års ändring av kommunalskattelagen, där f. ö. endast stadgeförslag för tryggandestiftelse återfinnes.) Även i fråga om bestämmelsen beträffande redovisning av medel synes någon modifikation av förslaget vara lämplig, så att vid redovisning i av bolaget utfärdade skuldebrev för en tryggandestiftelse skuldebrev skall vara så avfattat, att stiftelsen äger rätt att av det sammanlagda lånet till bolaget uppsäga ett belopp som motsvarar sådan gottgörelse bolaget vid visst tillfälle enligt stiftelsens stadgar må kräva samt att det vid utebliven överenskommen ränebetalning eller, i händelse av bolagets trädande i likvidation, senast innan skifte av bolagets tillgångar äger rum, i sin helhet genast förfaller till betalning. Vid beredandestiftelse bör det föreskrivas, att fordringen utom som ovan vid bolagets likvidation eller bristande räntebetalning även bör "gäldas i den mån behov av medel för utbetalning av pensioner m. m. enligt stadgarna må uppstå". I övrigt torde det tidigare förslaget fortfarande kunna tjäna som mönster.

*

Jag hade nu tänkt säga några ord om vilken stiftelsetyp som är att föredraga, tryggande- eller beredandetypen. Härmed får dock av utrymmesskäl anstå till nästa nummer. Den som överväger att bilda en stiftelse för att kunna göra avsättning i 1958 års bokslut behöver emellertid inte känna sig jäktad, trots att tiden är ganska långt framskriden. I fråga om avdragsrätten för stiftarföretaget torde nämligen enligt en talesman för Riksskattenämnden taxeringsmyndigheterna intaga den ståndpunkten, att avdragsrätt föreligger för ett "gammalt år", blott stiftelsen är registrerad och stadgarna fastställda vid den tidpunkt då taxeringen för året i fråga skall prövas av vederbörande myndighet. Man behöver alltså inte ens nödvändigtvis *bilda* stiftelsen på gamla året för att få avdrag för avsättning som sker då. Pensionsutfästelserna böra emellertid vara gjorda på gamla året. Detta är ju det formellt riktiga och man har anledning förmoda, att taxeringsmyndigheterna härvidlag kommer att hålla på formerna.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:03:10